

Bjødstrup-dyssen

Vilfred Friborg Hansen

Bjødstrup-dyssen er resterne af en runddysse fra stenalderen. Den ligger på Forpagtervejen lige øst for Kalø Hovedgaard. Fra Grenaavej kører man ½ - 1 km ned ad vejen, og så kommer dyssen på højre side, tæt på et levende hegn mod sydvest, lige over for den store gård Bachgaardens store lade på modsat side af vejen.

En dysse er en gravplads med et gravkammer og en gang ind til den af store sten, dels bæresten og dels dæksten. Dysserne dateres normalt fra ca. 3500 f. Kr. til ca. 3000 f. Kr. Dækstenen, også kaldet overliggeren, over gravkammeret er som regel størst. Hele stengraven har været overdækket af jord, så den oprindeligt har fremtrådt som en jordhøj. Der har ofte været en stensætning af såkaldte randsten omkring højen. Alt efter formen taler vi om langdysser og runddysser – Bjødstrup-dyssen er som nævnt en runddysse.

I Bjødstrup-dyssen er fire bæresten og den store dæksten til gravkammeret bevaret og synlig, fordi jordhøjen er sunket sammen eller fjernet og nu kun ses som en lav forhøjning i terrænet. En enkelt bæresten fra gangen til kammeret er også bevaret.

Bjødstrup-dyssen – som den så ud efter restaureringen i 1936 og til for et par år siden. Foto kulturarv.dk.

Nationalmuseets besigtigelse 1894

Bjødstrup-dyssen blev først beskrevet af Nationalmuseet i 1894, hvor der er 4 bæresten og en overligger, der er halvt nedgledet. Der ses ingen randsten, ”men flere af dem ses i det nære Hovedgaardsdige”. Gravkammeret er ”på grund af Bærestenenes Stilling lige saa vid foroven som forneden”. Fyldet til højen er fjernet, men ”den egentlige Kammerfyld siges af være urørt, og dette Udsagn synes at være i Overensstemmelse med hvad man kan see”.

Nationalmuseet slutter beskrivelsen med at anbefale dyssen fredet, hvilket hverken fæsterne på gården (på dette tidspunkt ”Bjødstrupgården” på Forpagtervejens vestside, lidt nord for dyssen) eller Kaløs godsinspektør har noget imod, ”hvis Overliggeren, der nu er halv nedgleden, bliver lagt op igjen”.

Dyssen fredes og restaureres

1936 besigtiger Nationalmuseet igen dyssen, og nu sørger museet både for en fredning og en restaurering. Den store dæksten blev lagt på plads og et par af bærestenene rettet til. Det blev bemærket, som det også kan ses i dag, at den nordvestre bæresten er revnet på langs i to omtrent lige store stykker. Man fandt såvel en kantstillet tærskelsten til gravkammeret som en fladt liggende trædesten til gravkammerets munding. Efter restaureringen målte dyssens jordhøj til 5,75 m syd-nord og 4,75 m øst-vest.

Påtale – og skåltegn

Næste besigtigelse sker i 1946, hvor der intet nyt er at bemærke. Men i 1982 sker en ny grundig besigtigelse, og nu er det Skov- og Naturstyrelsen, der har opgaven. Højen med dyssen beskrives nu som 7 x 5 m med en jordhøj på 0,7 m i højden. Som tidligere er der 4 bæresten og én dæksten over gravkammeret – mere usikkert er det med bærestenene i gangen ind til kammeret, med sikkerhed ses en bæresten på sin oprindelige plads mod vest, mens det er mere usikkert, om to andre sten har været bæresten mod øst.

Det bliver påtalt over for ejeren, at der pløjes for tæt på højen, og at noget halm og plastic på højens vestre side skal fjernes. Desuden er såvel kammer som gang fyldt med marksten af forskellig størrelse, som det allerede var tilfældet i 1894, så dyssen har klart nok været anvendt som oplagsplads for sten samlet fra marken omkring den. I øvrigt en ganske sædvanlig brug af vore fortidsminder...

Året efter foretages et opfølgende syn for at se, om ejeren har fulgt påtalerne – og det noteres, at der stadigvæk pløjes for tæt på højen. I forbindelse med dette syn kommer en ny interessant oplysning, nemlig at styrelsen har fundet ”adskillige tildels dybtskårne skåltegn” på dækstenen. Sådanne skåltegn er fundet på mange oldtids-fortidsminder, og forskerne er ikke sikre på deres betydning. Skal de måske symbolisere solen? Kan de være frugtbarhedssymboler? Skåltegn stammer normalt fra bronzealderen, så måske har dækstenen været udækket af jord allerede på det tidspunkt (bronzealder 1700 – 500 f. Kr.).

Moesgaards beskrivelse

Ved næste besigtigelse er opsynet med fortidsminderne i Østjylland overgået til Moesgaard Museum. Første notat om tilsyn er fra 2011, hvor museet noterer, at højen og dyssen findes som tidligere beskrevet. Men højen er bevokset med et træer / buske, krat og brændenælder.

Dette er ændret ved næste tilsyn i 2019, hvor højen med dyssen beskrives som græsklædt og velplejet – og i øvrigt synlig fra offentlig vej.

I dag: Bjødstrup-dyssen er ”livsfarlig”!

Det skal så tilføjes, at det må være herefter, at dækstenen igen er ”nedgledet” og Moesgaard har vurderet, at det er farligt at færdes på stedet. Dyssen har derfor været afspærret i længere tid, og et skilt med advarsel mod at færdes der er opsat – det betegnes endda som ”livsfarligt”.

Bjødstrup-dyssen efter at dækstenen igen er ”nedgledet” og selve dyssen er pakket ind og spærret af – kun den store dæksten og en bæresten til gangen er synlig. De spredte mindre sten kan have været en del af dyssen, men kan også være opsamlede marksten. ”Fortidsmindet er afspærret på grund af fare for sammenstyrtning”, oplyses det, og desuden: ”Livsfare. Adgang forbudt” oven i købet både på dansk, tysk og engelsk – ja, klart nok ville det være en ganske alvorlig sag at få den tonstunge dæksten over sig. Til venstre fredningsstenen med sit ”F. M.” for ”Fredet Mindesmærke”. Den store sten foran gravkammeret er den bevarede bæresten til gangen. Kønt er det ikke – men ifølge finansloven for 2025 skulle det snart igen blive muligt at nyde synet af Bjødstrup-dyssen, der er fuldt synlig fra Forpagtervejen. Foto VFH nov. 2024.

Men der er håb forude! På finansloven for 2025 er der afsat midler til at restaurere Bjødstrup-dyssen. Det bliver spændende at se bærestenen bragt tilbage i vandret stilling og dysse og høj behørigt restaureret, så det ikke mere er "livsfarligt" at færdes på stedet... og så dyssen kan fremtræde mere præsentabel end det sker nu, hvor gravkammeret er pakket ind i træplader og har fået et skilt med "Adgang forbudt" sat op foran. Det ser faktisk ualmindelig rædderligt ud!

Det skal tilføjes, at ingen lokale kendte dyssen under navnet "Bjødstrup-dyssen", før den dukkede op på finansloven. Og mange kendte slet ikke til dyssens eksistens, selv om kulturministeren udtalte, at det var "et stort lokalt ønske" at få dyssen restaureret. Der gik derfor nogle dage, før man lokalt forstod, hvad det var for en gave, man havde fået af ministeren. Men restaureringen giver bestemt rigtig god mening, og det må der jo være en eller flere arkæologer, der har hvisket i ministerens øre. Tak til dem for det!

"Gaven" på finansloven består af 60 mill. kr. over de fire år 2025 – 2028 til en "styrket indsats for fortidsminder". Der nævnes specielt tre fortidsminder, der skal have en kærlig hånd, og af dem er de to beliggende på Djursland, nemlig Bjødstrup-dyssen og Hoed-jættestuen (den tredje er Bastruptårnet i Nordsjælland). Det kunne tyde på, at Bjødstrup-dyssen og Hoed-jættestuen kan blive nogle af de første fortidsminder, der får glæde af det afsatte beløb.

Kilde: www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder